

«Αυτό που ζητείται από εμάς είναι να θυμόμαστε την Ιστορία» τόνισε ο Μ. Μαζάουερ για την Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος

«Σήμερα, Ημέρα Μνήμης για τους Έλληνες Εβραίους που πέθαναν κατά τη διάρκεια του πολέμου, σκεφτόμαστε αυτούς που σκοτώθηκαν τους 45.000 Εβραίους της Θεσσαλονίκης και πάνω από 60.000 σε όλη την Ελλάδα. Μαζί όμως με αυτούς που σκοτώθηκαν ως σκεφτούμε και αυτούς που δε γεννήθηκαν ποτέ. Δύο και τρεις γενιές παιδιών που δεν ήρθαν ποτέ στον κόσμο, αφού σκοτώθηκαν εκείνοι που θα γίνονταν γονείς τους. Θα ήταν απόγονοι αυτών που χάθηκαν και θα ήταν αυτοί που υπό άλλες συνθήκες θα πενθούσαν τους νεκρούς. Αλλά αφού στα στρατόπεδα πέθαναν και παιδιά, όχι μόνο ενήλικες και αυτά τα παιδιά δεν μεγάλωσαν για να κάνουν δικά τους, αναλαμβάνουμε εμείς το καθήκον της ενθύμησης...».

Με αυτές τις λέξεις, ο καθηγητής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Columbia Μαρκ Μαζάουερ άρχισε την αφήγηση του και ξαναζωντάνεψε μνήμες των πιο σκοτεινών ημερών της κατοχής στην πόλη της Θεσσαλονίκης, στο πλαίσιο εκδήλωσης για την «Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος», απόψε, στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης.

«Η ιστορία είναι γνωστή» είπε ο κ. Μαζάουερ, αναφερόμενος στα όσα διέπραξαν οι ναζί και οι συνεργάτες τους στη Θεσσαλονίκη σε βάρος της εβραϊκής κοινότητας της πόλης το καλοκαίρι του 1943, και συνέχισε:

«Οι τουφεκισμοί, οι εκβιασμοί, από τους γερμανούς και τους συνεργάτες τους χωροφύλακες, η αναστάτωση των παιδιών που έπρεπε να αφήσουν τα σχολεία τους, οι καταστηματαρχές που αποχαιρετούσαν συνεργάτες και φίλους, που γνώριζαν χρόνια ολόκληρα, οι λίγες σποραδικές, αναποτελεσματικές διαμαρτυρίες καθώς ξεριζώνονταν από τα σπίτια τους οικογένειες και μεταφερόταν με τη βία σε ειδικές ζώνες, πριν έρθει η σειρά τους να εξαναγκαστούν σε πορεία μέσα στην πόλη, ως το πρόχειρο στρατόπεδο Βαρώνου Χιρς... Το πρώτο μεταγωγικό έφυγε από το σιδηροδρομικό σταθμό Θεσσαλονίκης στις 15 Μαρτίου και έφτασε στο Άουσβιτς στις 20 Μαρτίου. Περίπου, 2.800 άνθρωποι όλων των ηλικιών είχαν στριμωχθεί στα βαγόνια. Από αυτούς σύμφωνα με τα αρχεία του στρατοπέδου, 2.191 οδηγήθηκαν αμέσως στο θάλαμο αερίων. Κατά τη γνώμη μου ήταν η μεγαλύτερη μεταγωγή που είχε δεχτεί ως τότε το στρατόπεδο, ενδεικτική της βιασύνης των γερμανών και την ακολούθησαν άλλες τουλάχιστον δεκαοκτώ. Μέχρι στο καλοκαίρι του 1943 περισσότεροι από 45.000 άνθρωποι είχαν απελαθεί και οι περισσότεροι εξοντώθηκαν μόλις έφτασαν».

Ο διαπρεπής ιστορικός και διάσημος συγγραφέας στην ομιλία του, με θέμα: «80 χρόνια μετά: Ενθυμούμενοι την Θεσ-

σαλονίκη του 1943» σημείωσε ως «σημείο καμπής» για την εξέλιξη των γεγονότων, τις αρχές Ιανουαρίου του 1943, με την έναρξη της αναδίπλωσης των δυνάμεων του άξονα, έπειτα από τη συντριβή της γερμανικής έκτης στρατιάς της Βέρμαχτ στο Στάλινγκραντ, τον βομβαρδισμό του Βερολίνου από τη RAF και την ήττα στη Β. Αφρική.

Την ίδια εποχή, η Θεσσαλονίκη, αντιμετώπιζε το δεύτερο βαρύ χειμώνα υπό γερμανική κατοχή και την έλευση κυμάτων προσφύγων από τη βουλγαρική ζώνη κατοχής. Στην πόλη που υπέφερε από το κρύο και την πείνα, άρχισαν να αναπτύσσονται μικρές εστίες αντίστασης στον κατακτητή «με σαμποτάζ και πράξεις δολιοφθοράς»,

«Εκείνο τον καιρό, ο αριθμός των εκτελεσθέντων εκτοξεύτηκε, εβραίοι και χριστιανοί, δάσκαλοι και μαθητές, αστοί και χωρικοί, οι περισσότεροι κρατούμενοι στο Επταπύργιο, ή στο στρατόπεδο «Παύλος Μελάς», ανέφερε ο κ. Μαζάουερ και συνέχισε :

«Ο Ιανουάριος του 1943 ήταν σημείο καμπής και για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης. Η Ισραηλιτική κοινότητα Θεσσαλονίκης την οποία το Βερολίνο αγνοούσε για πολλούς μήνες κατέστη στόχος. Η αποκαλούμενη Τελική Λύση του εβραϊκού ζητήματος βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη και η γενοκτονία είχε σαρώσει την Πολωνία και τα κατεχόμενα σοβιετικά εδάφη, μέσω των στρατοπέδων εξόντωσης και των ταγμάτων θανάτου».

Ο κ. Μαζάουερ αναφέρθηκε στον τρόπο που οργανώθηκε το σχέδιο εκτοπισμού και τελικώς εξόντωσης των εβραίων της Θεσσαλονίκης, υπό τις σαφείς υποδείξεις του Αϊχμαν, με την άφιξη στη Θεσσαλονίκη του Βισλιτσένι και σε στενή συνεργασία του με τον γερμανό πολιτικό διοικητή Μάξ Μέρτεν, μέσα σε ένα κλίμα παθητικότητας και έλλειψης διάθεσης σθεναρής αντίστασης από τις τοπικές κατοχικές διοικήσεις, καθώς η χώρα είχε «κατακτηθεί, πολυδιασπαστεί και κατακερματιστεί» και περιοχές της είχαν τεθεί κάτω από τον σκληρό έλεγχο των ξένων αρχών κατοχής.

Ο ιστορικός του πανεπιστημίου Columbia, αναφέρθηκε και στους λίγους που επέζησαν και επέστρεψαν μετά το τέλος του πολέμου σε μια διαφορετική πόλη. Περιουσίες είχαν αλλάξει χέρια, η πλειοψηφία της ιστορικής εβραϊκής κοινότητας, «που είχε σφραγίσει την πόλη με την παρουσία της, που την βοήθησε να ευημερήσει και την είχε διαπλάσει ως κάτι μοναδικό στον κόσμο, είχε αφανιστεί».

Ο ίδιος, ο ιστορικός, κατά την άφιξη του στην πόλη στις αρχές της δεκαετίας του 1980, εξομολογήθηκε ότι ένοιωσε ότι η Ιστορία υπήρχε παντού, στους σπάνιους τόμους του Νεχαμά της Ισραηλιτικής Κοινότητας, στο παλιό βιβλιοπωλείο Μόλχο στην Τσιμοκλή, σε επίσημα χειρόγραφα για μεταβιβάσεις σπιτιών και καταστημάτων στην υπηρεσία Διαχείρισης Ισραηλιτικών

Ο κ. Μαζάουερ αναφέρθηκε στον τρόπο που οργανώθηκε το σχέδιο εκτοπισμού και τελικώς εξόντωσης των εβραίων της Θεσσαλονίκης, υπό τις σαφείς υποδείξεις του Αϊχμαν, με την άφιξη στη Θεσσαλονίκη του Βισλιτσένι και σε στενή συνεργασία του με τον γερμανό πολιτικό διοικητή Μάξ Μέρτεν

Περιουσιών, αλλά και στις διηγήσεις πολιτών που έζησαν ως παιδιά τα συγκλονιστικά γεγονότα, σε διάφορες περιοχές, στο κέντρο, στις 40 Εκκλησιές και αλλού. Οι σκηνές από τους βασανισμούς, τις εκτοπίσεις είχαν χαραχθεί δυνατά στην μνήμη τους. Ο συγγραφέας εξήγησε ότι τότε ήταν η στιγμή της δικής του συνειδητοποίησης, ότι όσα συνέβησαν στο Β' ΠΠ είχαν επηρεάσει βαθιά τη φυσιογνωμία, της Θεσσαλονίκης, αλλά και όσων άλλων πόλεων είχαν βιώσει πόλεμο και γενοκτονίες.

«Η Ιστορία της Τελικής Λύσης δεν τελειώνει στο Άουσβιτς. Αντηχούσε στις πόλεις που άφησαν πίσω τα θύματά της. Και συνέχισε να αντηχεί για πολλές δεκαετίες μετά το τέλος του πολέμου» είπε ο κ. Μαζάουερ.

Ο γνωστός ιστορικός σημείωσε, ωστόσο, ότι καθώς λιγοστεύουν οι επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος, η ανάμνηση που ζητείται να υπάρχει από τις νέες γενιές δεν μπορεί να έχει βιωματικά χαρακτηριστικά που έζησαν οι προηγούμενες γενιές, αλλά ως «συλλογική μνήμη» μπορεί να αναπτύσσεται μέσα από τη γνώση των γεγονότων, την τέχνη, τον πολιτισμό, τη διδασκαλία.

«Αυτό που ζητείται από εμάς να θυμόμαστε είναι η Ιστορία. Η Ιστορία και η Μνήμη είναι διαφορετικά πράγματα... Οι συλλογικές μνήμες μπορεί να είναι και ανταγωνιστικές μεταξύ τους. Η πρόκληση για εμάς είναι να βρούμε συλλογικές μνήμες, που ξεπερνούν αυτό το εμπόδιο, που μας ενώνουν ξανά. Άρχισα να σκέφτομαι, μήπως πρέπει να ξαναδούμε τη συλλογική μνήμη από την αρχή, όχι ως ιδιότητα ανθρώπων και ομάδων, αλλά ως ιδιότητα του τόπου. Αυτά που θυμάται η πόλη με ενδιαφέρουν όλο και περισσότερο. Αυτή είναι που κατά κάποιο τρόπο στήριξε όλη την προσέγγισή μου προς την Ιστορία της» είπε ο κ. Μαζάουερ.

Ο γνωστός ιστορικός υπογράμμισε, ακόμη, ότι ο αφανισμός της πλειοψηφίας των μελών της εβραϊκής κοινότητας, καθόσον αυτή ήταν τόσο στενά, ιστορικά, οικονομικά κοινωνικά, πολιτιστικά, συνδεδεμένη με την πόλη για πολλούς αιώνες, δε μπορεί να ειπωθεί αποσπασματικά και ξεχωριστά από αυτήν την ίδια την Ιστορία της πόλης. «Τη Θεσσαλονίκη του 1943 τη συνέθεταν οι αναμνήσεις που περιείχε από εκείνες τις άλλες πόλεις, την Τραπεζούντα, τη Σμύρνη, το Λιβόρνο, την Κόρντομπα, τις οποίες έφεραν όταν κατέφθασαν εδώ οι κάτοικοι τους» υπογράμμισε ο κ. Μαζάουερ και έκλεισε την ομιλία του, λέγοντας:

«Εν ολίγοις, όταν πενθούμε την ανώφελη και φρικτή συμφορά που επιβλήθηκε στους εβραίους της Θεσσαλονίκης πριν από ογδόντα χρόνια, ξαναθυμόμαστε από την αρχή την πόλη και τον κόσμο στον οποίο ανήκαν. Μόνο έτσι πιστεύω μπορούμε να αρχίσουμε να αντιλαμβανόμαστε τις τεράστιες διαστάσεις αυτού που χάθηκε και να αναλογιστούμε τι απαιτείται πραγματικά από εμάς σήμερα».